

Uğur AKBULUT

Erzurum Teknik Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
Erzurum, Türkiye

Department of History, Erzurum
Technical University, Faculty of
Letters, Erzurum, Turkey

Batılıları İstanbul'da Şaşırtan Bir Manzara: Hayvansever Türkler

A Scene that Surprises Westerners in Istanbul: Animal-Loving Turks

öz

XIV. yüzyıla girerken Osmanlı Devleti'ni kuran Türkler, önce Bizans İmparatorluğu'na karşı Anadolu ve Rumeli'de, daha sonra diğer Hristiyan devlet ve toplumlara karşı Doğu ve Orta Avrupa'da büyük bir üstünlük kurmuştu. Fatih Sultan Mehmed devrinde İstanbul'un fethi ile başlayan Avrupa'daki Türk korkusu Kanuni Sultan Süleyman devrinde zirveye ulaşmıştı. Önce Katolik Kilisesi ardından Martin Luther'in öncülüğünde Protestanlar propaganda amaçlı yayın ve duyurularla Türklere karşı Hristiyanların öfkesini canlı tutmaya çalıştılar. Bunun sonucunda zalim, gaddar, öldürmekten ve cana kıymaktan zevk alan bir Türk profili ortaya çıktı. Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren Avrupalılar arasında Türklere karşı korku ve endişenin yanında bir de merak duygusu gelişmeye başladı. Bu merak duygusu birçok seyyahın Türk topraklarını ziyaret etmesine yol açtı. Bir kısmı resmî görevle bir kısmı kendi isteğiyle gerçekleştirilen bu seyahatler sırasında Türklerin kendilerine anlatılanların ötesinde vasıflarını öğrendiler. İşte bu vasıflardan biri de hayvanlara karşı gösterilen merhamettir. Hemen hemen tüm seyyahlar Türklerin bilhassa kediler, köpekler ve kuşlara gösterdikleri sevgi ve şefkati hayret ve şaşkınlıkla eserlerinde işlemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Türkler, İstanbul, Hayvan Sevgisi, Köpek, Seyahatname

ABSTRACT

The Turks, who founded the Ottoman Empire at the turn of the 14th century, first established a great superiority against the Byzantine Empire in Anatolia and Rumelia, and then over other Christian states and societies in Eastern and Central Europe. The fear of Turks in Europe, which started with the conquest of Istanbul during the reign of Mehmed the Conqueror, reached its peak during the reign of Suleiman the Magnificent. Under the leadership of first the Catholic Church and then Martin Luther, the Protestants tried to keep the anger of the Christians alive against the Turks with propaganda broadcasts and announcements. As a result, a Turkish profile emerged that was cruel, ruthless, and took pleasure in killing and taking life. Beginning from the reign of Suleiman the Magnificent, a sense of curiosity began to develop among Europeans besides fear and anxiety towards the Turks. This sense of curiosity led many travelers to visit Turkish lands. During their travels, some of them on official duty, some of their own will, they learned about the characteristics of the Turks beyond what they were told. One of these qualities is compassion towards animals. Almost all travelers have treated the love and compassion that Turks show especially towards cats, dogs and birds in their works with astonishment and amazement.

Keywords: Turks, Istanbul, Love for Animals, Dogs, Book of Travels

*24 Eylül tarihinden beri Levent'teki özel bir veteriner kliniğinde tedavi gören
Ayasofya'nın kedisi Gli yaşlılığına bağlı olarak maalesef yaşamını yitirdi.*

Seni hiç unutmayacağız Gli

Geliş Tarihi/Received: 08.08.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 09.10.2022

Yayın Tarihi/Publication Date:
25.01.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Uğur AKBULUT
E-posta: uakbulut@erzurum.edu.tr

Atf: Akbulut, U. (2023) Batılıları İstanbul'da Şaşırtan Bir Manzara: Hayvansever Türkler. *Turcology Research*, 76, 89-99.

Cite this article: Akbulut, U. (2023) A Scene that Surprises Westerners in Istanbul: Animal-Loving Turks. *Turcology Research*, 76, 89-99.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Yukarıdaki paylaşım, 7 Kasım 2020 tarihinde İstanbul Valisi Ali Yerlikaya'nın kişisel Twitter hesabından yapılmıştır. Vali, *Ayasofya Kedisi* olarak ünlenen Gli'nin ölümünden dolayı duyduğu üzüntüyü beyan etmiştir. Hayvanlarla ilgili 2020 yılına ait başka bir haberde (bkz. Ek 1-6), İstanbul'da ocak ayında etkili olan soğuk hava nedeniyle üşüyen köpeklerin Marmaray Üsküdar İstasyonu'na sığındığı, istasyonu kullanan vatandaşların uyuyan köpekleri rahatsız etmemek için çevrelerinden dolaştığı belirtilmiştir.

Bu çalışma Türklerin eskiden beri var olan hayvan sevgisini, hayvanlara gösterdiği merhameti ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda İstanbul'un fethinden sonra Avrupa'da oluşturulan barbar, gaddar, zalim Türk imajına karşılık Osmanlı topraklarına gelen Batılıları şaşkına çeviren "hayvanlara karşı merhametli" Türkleri tanıtmak ve tanık oldukları bu manzara karşısında yaşadığı duygu karmaşası ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın bir diğer amacı da medya organlarında yer alan haberlerle doğru orantılı olarak zihinlerde oluşan "hayvanlara sürekli şiddet uygulanıyor" algısına karşılık Türklerin eskiden beri hayvanlara merhametle yaklaştığını göstermektir. Tüm bu amaçlar yerli kaynak ve tanıklar yerine Batıların tanıklığına başvurulacak şekilde yapılacaktır.

Çalışmanın tarih aralığı devamlılığı daha iyi fark edebilmek adına bilhassa geniş tutulmuştur. Konuyla ilgili müracaat edilen ilk isimler XVI. yüzyılın ortalarında İstanbul'a gelen Avusturya elçisi Busbecq ve Alman seyyah Hans Dernschwam iken son müracaat edilen isim 1907'ye kadar İstanbul'da yaşayan İngiliz Dorina L. Neave olmuştur. Böylece değerlendirme ve gözlemler 1550'li yıllardan itibaren başlayarak XX. yüzyılın başlarına kadar devam ettiğinden yaklaşık 350 yıllık süre zarfında yaşanan süreklilik takip edilebilmiştir.

Avrupa'da Türk Algısı

Türkler, XIV. yüzyılın başlarından itibaren Hristiyanlar aleyhine topraklarını genişletmeye başlamışlardı. Aynı yüzyılın ortalarında Balkan topraklarına geçilmiş, yüzyılın sonlarında Niğbolu Savaşı ile kendilerini Avrupa toplumlarına daha yakından tanıtmaya imkânı bulmuşlardı. Bununla birlikte Türklerin, Batı kimliğine karşı bir tehdit oluşturması ve bunun patolojik bir korkuya dönüşmesi İstanbul'un fethi ile gerçekleşmiştir (Özsüer, 2019: 19). İstanbul'un Türkler tarafından fethedildiği haberi hızla Avrupa'da yayıldığında Hristiyanlar arasında sadece korku yaratmamış aynı zamanda "ortak düşman" kimliğinin oluşmasına da sebep olmuştur. Propaganda amaçlı yazılan yazılarda ve kilise vaazlarında sık sık "Şeytan Türk", "Kâfir Türk" gibi ifadeler kullanılır olmuştur. Bu tür ifadelerin temel amacı, Türk tehdidinin ciddiyetini herkese göstermek, ortak düşmana karşı sıkı tedbirler alınmasını sağlamak ve mevcut düzeni korumak gerektiğini kavratmaktır (Coşan, 2012a: 5-6; Şahin, 2007: 42).

Avrupalılar, Türk tehdidini çok yakından hissetmekle birlikte düşmana karşı bir büyük bir merak duymaya da başlamışlardı. Bu nedenle Türklerle ilişkin yüzlerce yazı kaleme alınmış ve çoğunluğunu propaganda amaçlı metinlerin oluşturduğu bu yayınlarda kalıplaşmış net bir Türk resmi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle Batı literatüründe ve kamuoyunda Türk, açık bir şekilde nefret edilen, dehşet verici, tiksindirici, kan dökücü, zalim, gaddar ve korkulan bir figür olarak tanımlanmaya başlamıştır (Kumrular, 2021: 39; Şahin, 2007: 43).

Türklerle ilgili korkutucu haberler önce Balkanlarda ardından tüm Avrupa'da duyulmaya başlamıştı. İstanbul'un fethi sonrası Türklerin 40.000 Hristiyan'ın gözünü kör ettiği anlatılırken kana susamış ve doymak bilmez Türk hükümdarının İstanbul'daki katliamlara şahsen katıldığı anlatılmıştır. Başta Ayasofya Kilisesi olmak üzere kutsal yerlerin her tür rezaletle kirletilmesi, kadınların ırzına geçilmesi, çocukların anne babalarının gözünde katledilmesi gibi Türk vahşeti Batılılar tarafından sık sık tekrarlanır olmuştur. Bu noktada temel amaç Hristiyan prenslerin bir an önce birleşerek harekete geçmesini sağlamaktır. Aksi takdirde Mehmed'in orduları eninde sonunda İtalya'ya ulaşacaktı (Schwoebel, 2013: 20-32). Bu nedenle kilise, "Şeytan'ın oğlu Mehmed" dedikleri Fatih Sultan Mehmed'den gelebilecek tehlikeleri her fırsatta anlatıyor, dua ve ilahilerde hem Türklere karşı Tanrı'nın desteği isteniyor hem de Hristiyan bilincine Türklerin zalimlikleri işleniyordu. Nitekim Türklerin yaptığı zalimlikleri unutturmamak ve öfkeyi canlı tutmak için her cuma saat dokuzda kilise çanları çalınıyordu (Özsüer, 2019: 108-109). Bu sayede önce Doğu Avrupa'da ve daha sonra tüm Avrupa'da Türk ifadesi sistematik olarak şiddet, zalimlik ve kötülükle eşanlamli bir kimliğe dönüştürüldü. Bu durumda Türkler sadece siyasî bir düşman olarak değil aynı zamanda din karşıtı günahkârlar olarak da tanımlandı (Lanza, 2005: 88,95).

Türk imajının oluşumu Osmanlı Devleti'nin artan askerî gücüyle de ilgilidir. Önce Belgrat'ın ardından da Rodos'un fethi Türk korkusunun daha da artmasına sebep olurken Türk hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'la ilgili yeni birtakım nitelendirmelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Osmanlı Padişahı için, "kafesinden çıkan vahşi aslan", "dünyada hüküm süren en büyük zorba" gibi yakıştırmalarda bulunulmuş, Sultan Süleyman'ın artan gücüne bağlı olarak da "köpek", "kahrolası köpek", "Türk köpeği" gibi olumsuz ifadelere geçilmiştir (Kumrular, 2005: 110-111).

Türk ordusunun Viyana önlerinde durdurulması Avrupa'da büyük bir sevince neden olmuştur. Ancak bu durum çok daha vahşi bir Türk portresinin ortaya konulmasına sebep olmuştur (Kumrular, 2005: 110-111). Çünkü zaman içerisinde Türklere yönelik korku ve tedirginliğin yanında halk arasında belli bir hayranlık duygusu oluşmaya başlamıştı. Bu durum duyarsızlık, ilgisizlik ve vergi vermekten kaçınma gibi tehlikeleri beraberinde getirebilirdi. Bu nedenle kilise, Türkler aleyhine yapılan propagandalara ağırlık vererek bilhassa kadınlara ve çocuklara karşı zulüm anlatılarını öne çıkararak düşman imgesi pekiştirilmeye çalışılmıştır (Coşan, 2012a: 43).

Avrupalı tarihçiler, Türklerin elde etmiş olduğu zaferleri anlatırken ne mükemmel bir disipline sahip Osmanlı ordusuna ne de iyi işleyen devlet teşkilatına değiniyorlardı. Türklerin başarılarındaki yegâne sebep olarak Hristiyanların günahlarına karşı Tanrı'nın onları musallat etmesi gösteriliyordu (Schwoebel, 2013: 49-50). Türkleri, Hristiyanların en büyük düşmanı olarak gören isimlerden biri de Protestanlık mezhebinin kurucusu Martin Luther olmuştur. Luther'e göre Tanrı, korkunç öfkesini göstermek ve Hristiyanları cezalandırmak için Türkleri araç olarak kullanmıştır. Ona göre bu cezayı Hristiyanlar hak etmiştir. Nitekim Luther, Türklerin bu kadar güçlü ve yenilmez olmasını Tanrı'nın desteğine bağlıyordu. Luther, başlangıçta "Türklerle savaşmak Tanrı ile savaşmaktır" görüşündeydi ve dolayısıyla savaş değil dua ve tövbeyi öneriyordu (Coşan, 2012a: 32 vd.). Fakat sonradan fikir değiştirerek toplumun tüm kesimlerine ellerinden ne geliyorsa onunla mücadele etmesini, gerekirse ölümü göz alarak Türklerle savaşılmasını tavsiye etmiştir (Coşan, 2012a: 46 vd.). Luther ve taraftarlarının propagandalarında Türkler şeytanla özdeşleştiriliyor, ele geçirdikleri çocukları şişleyip parçaladıkları şeklinde zalimlikleri anlatılıyor ve kıyamet alameti olarak gösteriliyorlardı (Coşan, 2012b: 45; Şahin, 2007: 47).

Avrupalılar, bütün propagandalara rağmen Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren Osmanlı topraklarına ilgi göstermeye başlamışlardı. Bir yandan diplomatik temaslar nedeniyle çeşitli heyetler İstanbul'a gönderilirken diğer yandan Türkleri yakından tanıma merakı birçok kimseyi uzun ve zorlu bir yolculuğu göze almaya itiyordu. Gerçi bu seyahatler sonrası Türklere ilişkin uydurma hikâye ve haberlerin sayısı artmışsa da ancak bu seyahatler aynı zamanda Hristiyanlara, en büyük düşmanları olan Türkleri yakından tanıma, propaganda yazıları yerine onları kendi gözleriyle görerek değerlendirme yapma fırsatı vermiştir (Eravcı, 2010: 50).

Batılılar Türklerle doğrudan temaslarında, propagandaların etkisiyle kafalarında oluşan kalıplaşmış Türk motifini aramaya başlamışlardı. Nitekim pek çok seyahatnamede bu türden kalıp yargıları korudukları görülmektedir. Fakat bununla beraber kendilerine anlatılanın ötesinde başka bir Türk'ü de keşfetmişlerdir. İşte bu Türk, Alphonse de Lamartine'in dediği gibi *Tanrı'nın yarattığı her şeye saygı duyan Türk'tür.*

XVI. ve XVII. Yüzyıllara Dair Gözlemler

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti gücünün doruklarındaydı. Bu yüzyılda Avrupalılar çoğunlukla seyahatlerini resmî sıfatla yapıyor ve dikkatlerini büyük oranda padişah, saray, merasimler ve ordu üzerinde yoğunlaştırıyorlardı. Ancak yine de bu yüzyıla ait seyahatnamelerde gündelik hayat, sokak ve İstanbul halkına dair gözlemlere rastlamak mümkündür. Avrupa'da XVII. ve XVIII. yüzyıllardan itibaren öğrenmeyi amaçlayan aydınlanma seyahatleri moda olunca Doğu'ya, Osmanlı topraklarına giden seyyahların sayısında da ciddi bir artış olmuştur (Löschburg, 1998: 71 vd.). Bu artışı XIX. yüzyılda daha belirgin bir şekilde görmek mümkündür. "Turist" olarak nitelendirilebilecek seyyahların sayısı arttıkça gündelik hayata dair gözlemlerde de aynı oranda artış yaşanmıştır.

Konuyla ilgili müracaat edilen ilk isim Kutsal Roma Germen İmparatoru I. Ferdinand'ın elçisi olarak İstanbul'a gönderilen Ogier Ghislain de Busbecq'tir. Busbecq, 1554 yılında İstanbul'a ilk gelişinde bir buçuk yıl kadar Çemberlitaş yakınlarındaki Elçi Hanı'nda' adeta yarı mahkûm hayatı yaşamıştı. Padişah tarafından bir türlü huzura kabul edilmeyen Busbecq'in gözlem ve tespitlerindeki yaklaşım doğal olarak çok sıcak olmayacaktır. Yine mağlup ve vergi vermeye mecbur kalan bir devletin elçisi olması hasebiyle de Türklere yönelik sevecen bir tavır göstermeyeceği de aşikârdır. Nitekim eserinde gezdiği yerlerdeki toprağın bile matem tuttuğunu, başta İstanbul olmak üzere eskiden Hristiyanlara ait şehirlerin Hristiyan kültür ve ihtimamına hasret olduğunu ifade etmiştir (Busbecq, 2011: 42). Buna rağmen Busbecq, yakın dostu Nicholas Michault'ya yazdığı mektuplarda Türklerin hayvanlara gösterdiği merhamete birçok kez temas etmiştir.

Busbecq, Türklerin bütün hayvanlara, özellikle de kuşlara çok şefkatli davrandığını gözlemlemiştir. Mektubunda, şehrin temizliğine katkısı olan çaylakların, kapan veya silah korkusu olmadan ısıklık çalınca hemen gelip fırlatılan yiyecekleri kaptıklarını yazmıştır (Busbecq, 2011: 113-114). Başka bir mektubunda da yine kuşlara gösterilen merhameti şaşkınlıkla kaleme almıştır. Elçi Hanı yakınlarında bir çınar ağacının altına ellerinde kuşlarla gelen kimseler olduğunu ve bunların etrafında toplanan Türklerin para vererek kuşları azat ettiğini ve bundan büyük mutluluk duyduklarını ifade etmiştir. Ona göre Türkleri en çok öfkeliendiren şeylerin başında hayvanlara eziyet edilmesi gelmektedir. Hayvanlara çektiği acıdan zevk alan kimselerin Türkleri hiddete boğduğunu yazmıştır (Busbecq, 2011: 124-125).

Kedi ve köpeklere ilişkin gözlemlerini ise şöyle dile getirmiştir:

Türkler, köpeği pis bir hayvan olarak gördüklerinden evlerine sokmazlar. Onun yerini kedi almıştır. Kediyi doğuştan çok daha terbiyeli bir hayvan olarak bilirler. Böyle düşünmelerine örnek olarak peygamberleri Muhammed'in davranışını gösterirler. Kendisi kedisine çok düşkünmüş. Okurken kedisi esvabının yeni üzerinde uyuyormuş. Namaz için kalkması gerektiğinde kedisi rahatsız olmasın diye kedisinin üstünde uyuduğu kısmı kesmeyi tercih etmiş. Köpekler ise umuma aittir ve sahipleri yoktur. Herhangi bir belirli evi değil de yaşadıkları mahalleyi beklerler ve sokağa atılan süprüntülerle beslenirler. Köpekler için böyle hissetmelerine rağmen, civarda yavrulmuş bir köpek varsa ona yemek artıkları, kemik ve ekmeğe taşlılar. Bunu sevap sayarlar (Busbecq, 2011: 124).

Busbecq ile birlikte İstanbul'a gelen ancak herhangi bir resmî görevi olmayan Alman seyyah Hans Dernschwam da Türklerin hayvanlara gösterdikleri sevgi ve merhamet karşısında şaşkınlığını gizleyemez. Çünkü Dernschwam, Hristiyan topraklarını ele geçiren Türkleri "Şeytan Türk" (Dernschwam, 1992: 87) olarak tanımlarken zorla sünnet edilen bir Rum'un Müslüman olmayı reddettiği için Türkler tarafından yakıldığını iddia edecek kadar nefret içindedir (Dernschwam, 1992: 99).

Dernschwam, Osmanlı topraklarına girdikten sonra sürekli Türklerin tembellik edip çalışmadığından, buna karşılık çok çalışan Hristiyan kölelerin çektiği eziyetlerden söz eder (Dernschwam, 1992: 219). Bu nedenle Hristiyanlara gösterilmeyen merhametin hayvanlara gösterilmesini anlamakta güçlük çeker.² Dernschwam, Kanuni Sultan Süleyman ile görüşme fırsatı bulmak için Amasya'ya kadar giden Busbecq'in ekibine katılmış ve burada, Türklerin ölen bir yakınları için sadaka niyetine kuşlara doğranmış et atmalarını hayretle izlemiştir (Dernschwam, 1992: 281).

Avusturya, XVI. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'ne düzenli olarak vergi veriyordu. İstanbul'da görevlendirilen elçilerin maiyetinde veya vergiyi getiren heyetin içerisinde yer alan birçok görevli hatıralarını not etmiş ve günümüze kadar ulaşan seyahatnameler ortaya çıkmıştır. Ancak bu seyahatnameler vergi vermek zorunda kalan bir milletin mensupları tarafından kaleme alındığından Türkler genellikle hem kendileri hem de tüm Hristiyan dünyası için düşman olarak gösterilmiştir.

XVI. yüzyılda İstanbul'a gelen isimlerden biri de Salomon Schweigger'dir. Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Rudolf'un elçisi olarak İstanbul'a gelen Joachim Freiherr von Sintzendorf'un maiyetinde Protestan vaiz olarak görev yapan Schweigger, 1578-1581 yılları arasında kapsayan bir seyahatname kaleme almıştır. Türkiye hakkında en erken Almanca seyahatnamelerden biri olan bu eserde Schweigger, Luther'in düşüncelerini tekrar ederek Tanrı'nın Hristiyanları cezalandırmak için Türkleri kullandığını ifade etmiştir. Ona göre Tanrı, Hristiyanlara hadlerini bildirmek için Türkleri sopa, kırbaç, değnek, balta veya bir süpürge olarak kullandığından yapılması gereken şey öncelikle Tanrı'nın öfkesini dindirmek ve onu kendi yanlarına çekmek olmalıdır. Tanrı, Hristiyanların yakarıklarını duyar ve onları affederse artık Türklerden korkmalarına gerek kalmayacaktır (Schweigger, 2004: 172-173).

Schweigger, Türklerin hayvanlara gösterdiği merhameti Busbecq'e benzer şekilde ifade etmiştir. Kedi ve köpeklere sadaka mahiyetinde dağıtılan kızartılmış et ve ciğerden söz eden yazar, yine bazı Müslümanların sevap kazanmak için kafeslerde tutulan kuşları sevinçle özgürlüğüne kavuşturduğunu anlatır (Schweigger, 2004: 192). Hayvanlara gösterilen bu tavrı takdir eden Schweigger, Müslümanların Hristiyanlara olan yaklaşımını anlamakta güçlük çeker: "*Bir kuşu serbest bırakmakla bir kediyi doyurmakla Tanrı memnun ediliyor da zavallı Hristiyanlar neden öldürülüyor, neden tutsak ediliyor?*" (Schweigger, 2004: 193). Bu noktada Protestan vaizin Türkleri yakından tanıdıktan sonra gördükleri ve okudukları arasında kaldığı anlaşılmalıdır.

1 Diğer devletlerin elçileri Galata ve Pera'da bulunan konaklarda otururken Kutsal Roma Germen İmparatorluğu elçileri Çemberlitaş'ta bulunan Elçi Hanı'nda sıkı gözetim altında tutulurdu. Han, Atik Ali Paşa külliyesinin bir parçasıdır (Eyice, 1970: 94).

2 Bir Hristiyan olan Dernschwam, savaşlarda esir düşen dindaşlarıyla yaptığı görüşmelerde Türklerin ne kadar zalim olduklarını anlatıp durmuştur. Seyyahla görüşen esir Hristiyanların, içinde buldukları öfkeyle Türklere yönelik olumlu şeyler söylemeyecekleri unutulmalıdır.

Schweigger'le aynı tarihlerde İstanbul'da bulunan bir diğer isim Hans Jacob Breüning'tir. Herhangi bir resmî görevi olmadan, sadece kişisel merakı nedeniyle İstanbul'a gelen Breüning, aşevlerinde kalan bayat et ve ekmeğin Allah rızası için başıboş köpeklere verildiğini ifade ettikten sonra Müslüman inancında sadece insanlara değil hayvanlara da merhamet etmek gerektiği bilgisini okuyucularına aktarır. Fatih Camii civarında alçak yapıların damlarına atılan etlerle kedilerin karnının doyurulduğunu yazan Breüning, Türklerin denize ekme atarak balıkları beslediğini ve sevap kazanmak için kafese kapatılmış kuşları satın alıp serbest bıraktıkları bilgisini tekrar eder (Breüning, 2020: 165).

Resmî görevle İstanbul'a gelen isimlerden biri de Reinhold Lubenau idi. Kutsal Roma Germen İmparatoru II. Rudolf'un elçisi Bartholomeus Petz'in maiyetinde eczacı olarak görev yapan Lubenau, 1587-1589 yılları arasında İstanbul'da bulunmuştur. Din adamı olarak görev yapan Alman seyyahlara nazaran Türklere karşı daha makul bir yaklaşımı olan Lubenau, Hristiyanların başlarına gelenleri hak ettiğini, birlik olup Türklere başa çıkmak yerine birbirlerini yiyip bitirmekle meşgul olduklarını öfkeyle söyler (Lubenau, 2016: 247).

Lubenau Türkleri çok acımasız bulmaz. Kadırgalarda forsalara yapılan muameleler üzerinden bir karşılaştırmada bile bulunur. Türklerin, İspanyollara nazaran forsalara hem daha merhametli davrandığını hem de daha kaliteli ekmek verdiğini ifade eder (Lubenau, 2016: 247).

Lubenau, aynı yüzyılda İstanbul'a gelen Alman seyyahlar gibi köpeklere ve kedilere Allah rızası için yiyecek verildiğini, cami çıkışlarında kafeslerdeki kuşların satın alınıp uçurulduğunu ve Türklerin bundan büyük mutluluk duyduğu bilgisini tekrar etmiştir (Lubenau, 2016: 291). Kedi ve köpekler için kalitesi düşük et, ciğer ve iç organları kızartıp şişlere dizen aşçıların sokak sokak dolaştığını ve bilhassa cami önlerinde sevap kazanmak isteyen Türklerin bunları satın alarak hayvanlara verdiğini gözlemlemiştir. Buna karşılık Lubenau, kendi uygulamalarını da şu şekilde ifade etmiştir:

Biz de sık sık bu kızarmış etlerden satın alıp تنها bir yerde köpeklerin önüne atardık. Köpeklerin etleri kapmak için kavgaya tutuşmalarını, birbirlerini ısırma ve seyretilmelerini seyredip eğlenirdik. Ama Türkler bu davranışımızı fark edince bizi dövmeye kalktılar. Bu konuda çok dikkatli olmak gerekir, çünkü Türkler bir köpeği dövmeyi, onu itip kakmazlar, olsa olsa onun yoluna çıkmaktan sakınırlar (Lubenau, 2016: 335).

Türklerin köpektan ziyade kedileri sevdiğini ifade eden Lubenau, daha önce Busbecq'in anlattığı Peygamber'in kediye gösterdiği ihtimamı içeren hikâyeyi tekrar etmiştir. Bununla birlikte köpeklere gösterilen merhametin boyutunu anlatan ve bizzat tanık olduğu bir olayı şu şekilde kaleme almıştır:

Bir gün gebe bir köpeğin bir yere yattığını gördüm. Oradan atıyla geçen bir adam atından indi ve kuru ot toplayarak köpeğin altına serdi. Türkler der ki, insanlar konuşarak ihtiyaçlarını söyleyebilirler ama hayvanlar bunu yapamadığından âcizdirler (Lubenau, 2016: 335).

Lubenau, Türklerin herhangi bir hayvana zarar verilmesine tahammül edemediğini gözlemlemiştir. Nitekim kapısına bir yarasa çivileyen kuyumcuyla duvarına bir baykuş asan Alman'ın saldırıya uğradığına tanık olmuştur. Bu hususta Türklerle Almanlar arasındaki farkı gösteren bir örneği Lubenau şu şekilde anlatmıştır:

Alman Evi'nde³ vakit geçirmek için icat ettiğimiz bir eğlence vardı. Şehirde çok fazla martı olup bunlar sürüler halinde uçarlardı. Türkler, kestikleri koyunların bağırsaklarını bu kuşlara verirdi. Bizim konutumuzun avlusunda da her gün koyun kesilirdi. Türklerin bizi görmesi için kapıyı kapatır bağırsakları ufak parçalara bölerek havaya fırlatırdık. Martılar bunları kapmak için geldiklerinde biz keskin veya kör oklarımızla onları vururduk. Kimi sakatlanır, kimisinin kanadı kırılır, kimisi de ölürdü. Bazen bağırsağın iki ucundan yakalayan martılar kavgaya eder ve biz eğlenirdik. Sonra da Türkler görmesin diye kuşları gömerdik. Türkler kuşların özgür uçmaları gerektiğine inanırlardı (Lubenau, 2016: 336).

1591 yılında İmparator II. Rudolf tarafından İstanbul'a gönderilen elçilik heyeti içerisinde bulunan Baron W. Wratislav da seyahatnamesinde Türklerin hayvanlara gösterdiği ilgiden söz eder. Wratislav, kendisinden öncekiler gibi hayvanlara verilmek üzere şişlere geçirilmiş et parçalarının satıldığını anlatmıştır. Bu satıcılar, peşlerine takılan onlarca köpekle sokaklarda dolaşırken kedilerin de paylarına düşecek parçaları alabilmek için duvarların üzerinde beklediklerini kaydetmiştir. Sevap kazanmak isteyen Türklerin, satın aldıkları etleri kedi, köpek ve kuşlara attığını, sabah kahvaltısını yapan hayvanların acıkınca akşam saatlerinde yeniden toplanıp beklediklerini görmüştür. Baron Wratislav, İstanbul üzerinde uçan çaylaklara Türkler tarafından ayrı bir sevgi beslendiğini, öldürülmelerine veya incitilmelerine izin verilmediğini yazmıştır.

Türkler, çaylakların kutsal olduklarını söylerler. Çünkü Peygamberleri, Mekke'de bir tapınak yaptırmaya başladığı zaman bu kuşlar kendisine o zamanlar o kadar bol olmayan yapı gereçlerini yani kum, taş, su ve kireç taşımışlar ve böylelikle caminin yapılmasına yardım etmişler (Wratislav, 1996: 66).

Jean de la Haye 1639'da Fransanın İstanbul elçisi olarak görevlendirilmişti. Elçiyle birlikte İstanbul'a gelen isimlerden biri de Clauser du Loir idi. Du Loir'in hangi sıfatla İstanbul'a geldiği anlaşılamamaktadır.

Du Loir, İstanbul'da tanıştığı Türklerle ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunmuştur. Kalles, hain ve kendini beğenmiş olarak nitelediği Rumlara karşı Türkleri, temiz kalpli, samimi ve dürüst bulmuştur. (Du Loir, 2016: 129-130). Fransız seyyahın Türklere ilişkin övgülerinin bir kısmı da hayvanlara yönelik tavırlarından kaynaklanıyordu. Kediler için özel evler inşa edildiğini söyleyen Du Loir, onlara yiyecek vermek ve bakımlarını yapmak için maaşlı görevliler bulunduğunu hayretle okuyucularına aktarmıştır. Bu bilgiyi "kim gülmeden okuyabilir" şeklinde aktarması hem kendisi için hem de yazılanları okuyacak olan Fransızlar için tuhaf ve şaşırtıcı bulunmasıyla ilgilidir. Yazının devamında Türklerin atlar için belirli bir yük miktarı belirleyip bunu bir kurala bağlamış olmasını da şaşkınlıkla okuyucularıyla paylaşmıştır (Du Loir, 2016: 147).

3 Lubenau'nun Alman Evi dediği yer daha önce ismi geçen Çemberlitaş'taki Elçi Hanı'dır.

Du Loir, kasaplardan ciğer ve et satın alan zenginlerin öğle saatlerinde bunları kedilere vermesini de gülünç bulmaktadır. Yazar, “nankör” olarak değerlendirdiği kediler yerine evsiz barksız bir şekilde sokaklarda yaşayan köpeklerle iyilik yapılması gerektiğini düşünmektedir (Du Loir, 2016: 148).

Türklerin hayvanlara gösterdiği sevgi ve merhamete ilişkin birçok anekdot paylaşan seyyahlardan biri de Jean Thévenot'dur. 1655 yılında, Girit kuşatmasının devam ettiği bir dönemde İstanbul'a gelen Fransız seyyah Thévenot şehirde dokuz ay kadar kalmıştır.

Türklerin hayvanlara eziyet edilmesine katlanmadığını ifade eden Thévenot, Türk hayırseverliğinin kuşlar dahil bütün hayvanları kapsadığını söylemektedir. Kendisinden önce gelen seyyahlarda olduğu gibi kedi ve köpeklerin beslenmesi için kurulan vakıflardan, fırın ve kasaplara hayvanları beslemek için para bırakan zenginlerden bahseden Thévenot, her gün elleri kolları etlerle dolu adamların bağıra çağırma kedi ve köpekleri beslemesini keyifle izlediğinden söz etmiştir. Türklerin merhametine dair yüzlerce örnek verebileceğini belirten Thévenot, kendileri için yabancı olan bu davranışları aynı zamanda gülünç bulmaktadır. Mesela kılığı kıyafeti düzgün bir adamın atından inip yeni doğmuş bir köpek ve eniklerine kimse ezmesin diye taş toplayıp korunaklı bir yer yapmasını tuhaf bulmuştur (Thévenot, 2014: 97).

Thévenot, Türklerin en gaddar hükümdarlarından biri diye tanımladığı Sultan IV. Murad'ın hayvanlara gösterdiği merhameti de şaşkınlıkla anlatmaktadır:

Padişah bir gün İstanbul sokaklarından birinin köşesinde bir parça ekmele et yiyen bir adam görmüştü. Adam satılacak erzak yüklü atını da dizgininden tutmuştu. Sultan derhal atın yükünü indirtti, adamın sırtına yükletti ve at kendisine verilen bir ölçek yulafı yediği sürece adamı öylece bekletti. Sonra da kendisi dinlenirken atına dinlenme hakkı tanımayan adamı bu gaddarlığından ötürü payladı (Thévenot, 2014: 98).

Köpeklerle ilişkin de bilgi veren Thévenot, köpeklerin hepsinin kendi sokağı olduğunu ve kesinlikle o sokaktan dışarı çıkmadıklarını gözlemlemiştir. Kendi sokağından dışarı çıkan köpeklerin derhal o sokağın sahibi olan köpeklerin saldırısına uğradığını, yabancı bir köpeğin kendi sokaklarına girmesi halinde de bu kez kendilerinin ona saldırdığını hayretle anlatmıştır (Thévenot, 2014: 99). Bu ve buna benzer gözlemler sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir.

XVIII. ve XIX. Yüzyıllara Dair Gözlemler

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyıla büyük problemlerle girmiştir. 1699'da imzalanan Karlofça Anlaşması sadece toprak kaybına neden olmamış aynı zamanda ciddi bir itibar ve güven kaybını da beraberinde getirmiştir. Bu durum Batıların Türklere yönelik bakış açısını da değiştirmiştir. Artık İstanbul'u fetheden, Viyana kapılarına dayanan Türk korkusu büyük oranda ortadan kalkmış onun yerini merak ve daha yakından tanıma isteği almıştır.

XVIII. yüzyılda Avrupa'da kültürel seyahatlere ilgi artmıştı. İtalya, Almanya, Fransa ve İngiltere'ye olan kıta içi geziler bilhassa entelektüeller arasında yaygınlaşmıştı (Löschburg, 1998: 71 vd.). Gerçi Türk topraklarına henüz bu denli bir ilgiden söz edilemeye de yine de pek çok seyyah için bilhassa İstanbul cazip bir seçenektir.

XVIII. yüzyılda gelen seyyahlar içerisinde en bilinen isimlerden biri Lady Montagu olmuştur. İngiltere'nin İstanbul elçisi Edward Wortley Montagu'nun eşi olan Lady Montagu, yakınlarına yazdığı mektuplarla dikkat çekici bilgiler paylaşmıştır. Bir kadın olması hasebiyle erkeklerin hayali ve kulaktan dolma bilgiler verdiği harem, ev hayatı ve Türk kadını gibi konularda gözlem yapma imkânı bulmuştur. Mektuplarında Türklerin hayvanlara gösterdiği ilgiden de söz eden Lady Montagu, çoğunlukla köpeklerden bahseden diğer seyyahların aksine daha çok kuşlara dair gözlemlerde bulunmuştur. Bazı kuş türlerine dinsel bir saygı gösterildiği için sayılarının hızla arttığını belirten yazar, sonbaharda göç eden leyleklerin Mekke'ye hacca gittikleri düşünüldüğünden daha fazla sevildiklerini yazmıştır. Lady Montagu leyleklere ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

Gerçeği söylemek gerekirse leylekler Türk hükümetinin en mutlu uyuğudur. Ayrıcalıklarının öylesine bilincindedirler ki sokaklarda korkmadan yürürler ve yuvalarını evlerin alçak kısımlarına yaparlar. Evleri bu kuşlar tarafından seçilmiş olanlar çok seviyorlar. Halkın Türk kesimi o yıl yangın ya da veba tehlikesiyle karşılaşmayacağına inanırlar (Lady Montagu, 2004: 60-61).

İstanbul'un köpekleriyle ilgili bilgi veren isimlerden biri de Baron de Tott olmuştur. 1755 yılında İstanbul'a Fransa elçisinin tercümanı olarak gelen Baron de Tott topçu okulunun kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Baron de Tott öncelikle köpeklerin çokluğundan söz etmiştir. Thévenot'un belirttiği gibi her bölgeyi sahiplenen köpek grupları olduğunu ifade eden Baron de Tott, özellikle kasap dükkânlarının olmadığı yerlerde bu gruplar arasında büyük bir mücadelenin olduğunu ve çoğunlukla çöplerle yetinmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Baron de Tott, diğer seyyahların hayranlıkla bahsettiği Türklerin kedi ve köpekleri ciğerle beslemesini saçma ve garip bulmaktadır (Baron de Tott, t.y.: 105).

1786'da İstanbul'a gelen İngiliz seyyah Elizabeth Craven de sokakları dolduran sahipsiz köpeklerin çokluğundan söz etmektedir. Craven, “sokağın ortasına yatan köpekler atlarla gezen Türklerin kendilerini çiğnememek için etraflarından dolaşmalarına o kadar alışmışlar ki uşaklarımız sık sık arabalarımızı durdurarak köpekleri kovuyorlar” diye yazmıştır. Elizabeth Craven, merhametle verilen yiyeceklerin bu kadar çok köpeği doyurmaya yetmediğini ve bir kısmının açlıktan öldüğünü kaydetmiştir (Craven, 1939: 17).

Venedik balyosunun eşliğinde 1788'de İstanbul'a gelen Giovanni Battista Casti, Türklerin doğaları itibarıyla iyi hatta saflığa kaçan bir tabiata sahip olduğunu ifade etmektedir. Türklerin gizli saklı işler yapmayı ve kurnazlığı beceremediğini belirten Casti, yabancılara karşı gayet saygılı ve hürmetli olduklarını gözlemlemiştir. Aynı hürmetin hayvanlara da gösterildiğini belirten İtalyan seyyah, sokak hayvanlarının beslenmesi için vakıflar kurulduğunu takdirle kaleme almıştır (Casti, 2019: 20).

Giovanni Battista Casti gibi 1788'de İstanbul'a gelen bir isim de İspanya Kraliyet Donanma Komutanı Federico Gravina olmuştur. Gravina, köpeklerle sadaka verilip onlar için hastane kurulduğunu şaşkınlıkla karşılarken günün belirli saatlerinde cami önlerinde yiyecek dağıtıl-

masına alışkın olan köpeklerin o saatlerde sürüler halinde toplandığını ifade etmiştir. Gravina, Türklerin kutsal olduğuna inandıkları için kumru ve leyleklere özel bir saygı gösterdiklerini, hayvanların öldürülmesini günah kabul ettiklerini, inançları gereği sadece domuzların istisna olduğunu yazmıştır (Gravina, 2004: 118-120).

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru İstanbul'a gelen seyyahlardan biri de Fransız Antonie Olivier olmuştur. Doktor olan Olivier, resmî bir sıfatla gerçekleştirdiği seyahati sonunda yazdığı seyahatnamesinde bilhassa kuşlar ve köpeklere ilişkin bilgilere yer vermiştir. Antonie Olivier, sürüler halinde güvercin, serçe ve diğer kuşların Tophane İskelesi'nde açıkta bulunan zahireden sahiplerinin gözü önünde doyana kadar yediklerini görmüştür. Kuşlar hiç ürkmeden ve kayıtsız bir şekilde karınlarını doyururken mal sahiplerinin bunlara dokunmaması Fransız seyyahı şaşırtmıştır. Bu şekilde davranılmasının sebebinin zahirenin sahiplerine sorunca, "*Bu hayvanların canı yok mu? Allah isterse gelecek sene daha bol mahsul alırsız, daha çok kazanırsız*" cevabını almıştı. Yine bazı Türklerin kuşlar için süslü yuvalar yapması, yuvalardaki yumurta ve yavrulara zarar gelmemesi için gösterdikleri çaba ilgisini çekmiştir (Olivier, 2016: 94).

Olivier, İstanbul sokaklarında başıboş gezen köpeklerin çokluğuna vurgu yaparak Müslümanların, pis oldukları için bu hayvanları evlerine almadığını ancak sokakta yaşamalarına ve çoğalmalarına ses çıkarmadıklarını ifade etmiştir. Köpeklerin İstanbul için en büyük faydasının sokağa atılan her tür çöp ve süprüntüyü temizlemek olduğunu yazan Olivier, Türklerin büyük bir şefkatle yedikleri ekmek ve yemekleri bunlara verdiğini ayrıca kasaplarda kesilen koyunların yenilmeyen kısımlarını köpeklere verdiklerini görmüştür. Sokaklarda uzun bir sırığa dizili bir şekilde sakat taşıyan adamlardan hayırsever zenginler parasıyla et satın alıp köpekleri doyurması ve yine bunun gibi bazı kimselerin köpeklerin barınması için içi samanla döşenmiş kulübeler yaptırması dikkatini çekmiştir (Olivier, 2016: 183). Fransızların Mısır'ı işgali üzerine İstanbul'a gönderilen İngiliz askerî heyeti içerisinde yer alan William Wittman da köpeklerin çokluğu ve buna rağmen Türklerin hiçbir hayvana rahatsızlık vermeden yaşamalarına izin vermesi karşısında şaşkınlığını ifade eden isimlerden biridir (Wittman, 2011: 10).

İngiltere'nin İstanbul elçiliğinde rahip olarak görevlendirilen İrlandalı Robert Walsh, 1821 yılında geldiği Osmanlı başkentinde üç yıl kadar görev yaptıktan sonra şehirden ayrılmıştır. Din adamı olmanın yanında tıp eğitimi de almış olan Walsh, 1831 yılında ikinci kez İstanbul'da görevlendirilmiş ve bu kez 1832'de ayrılmıştır. Robert Walsh, bilhassa İstanbul'da görev yaptığı ilk dönem hem Sultan II. Mahmud hem de İstanbul'un Müslüman halkına karşı oldukça olumsuz bir bakışa sahiptir. Nitekim Walsh, bir Türk'ün kendisi gibi bir insana sevgi göstermesinin kolay olmadığını söyleyecek kadar onları duygusuz bulmaktadır. Bununla birlikte mesele Türklerin hayvanlara gösterdiği ilgiye gelince işin rengi değişmektedir. Nitekim aynı kişi biraz sonra yine Türklerden söz ederken bu kez onları çaresiz bir hayvana yardım ederken ortaya koydukları çabadan dolayı takdir etmektedir (Walsh, 2021: 62).

İstanbul sokaklarının köpekler tarafından adeta paylaşıldığını ifade eden Walsh, Türkler tarafından korunan bu sahipsiz hayvanlar için sokaklara su kapları konulduğunu, kasap ve fırıncılar tarafından da et ve ekmek verildiğini yazmıştır. Fırınlarda köpekler için özel olarak pişirilen kalın ve yumuşak bir ekmek türü olduğunu belirten Walsh, hayırsever Türklerin bunlardan alıp kendi elleriyle parça parça ederek etraflarını saran köpeklere verdiğini ifade etmiştir (Walsh, 2021: 63).

Türkleri hiç çekinmeden gaddar olarak suçlayan Walsh, bu nedenle hayvanlara karşı gösterilen merhameti anlamakta güçlük çekmiştir. Nitekim kolayca bir insanın canına kıyabileceğini düşündüğü bir yeniçeriyle ilgili şu hatırayı okuyucularıyla paylaşmıştır:

Bir gün bizim sarayda (İngiliz elçiliği) İngiliz spanyel cinsi köpeğin bakabileceğinden fazla yavrusu olmuştu, bunların yarısı bir sepete konularak kapıdaki yeniçeriye verilmiş ve Boğaz'a atması söylenmişti. Yeniçeri sepeti eline alınca önce ona armağan edildiğini sanıp çok sevinmişti, ama sonra ne yapması gerektiği söylenince öfkesine hâkim olamadı, ona bunu teklif eden İngiliz hizmetkârı, duygularına ve ilkelerine hakarete bulunduğu gerekçesiyle yatağanını çekerek tehdit etti. Ancak onlarla istediğini yapmakta serbest olduğu söylenince öfkesi yatışmış, yüzü gülmüştü. Sonra onları okşayarak eve götürmüş, anaları olmadığı için onları kendi beslemiş ve yiyeceklerinin peşinde gidecek kadar büyüyünce mahallenin öbür köpekleri arasına salmıştı. Bu hayvan dostu yeniçeri daha sonra Rumlara kanlı işkenceler yapabilişti (Walsh, 2021: 63).

Robert Walsh, Türklerin özellikle koruma altına aldığı iki hayvan türünden daha söz eder. Bunlardan ilki yunuslardır. İrlandalı vaiz, Türklerin yunusları kendileri avlamadığı gibi başkalarının avlamasına da izin vermediğini belirtmiştir. Oysa bu hayvanların yağının bayramlarda ve şenliklerde aydınlatmada kullanılabileceği ve büyük bir gelir elde edilebileceği notunu düşmüştür. Türkler tarafından korunan diğer bir hayvan türü kuşlardı. Martılar, karabataklar ve yelkovan kuşları insanlara çok alışkın olduklarından evler, çatılar bunlarla kaplıdır (Walsh, 2021: 86). Liman çevresinde teknelerin arasında uçuşan ve arada kondukları küpeşelerde kendilerine bir parça ekmek atılana kadar avaz avaz bağırarak martıların çok inatçı olduğunu söyleyen Walsh, Türklerin onlara karşı çok sabırlı davrandığını ve zarar verecek hiçbir şey yapmadıklarını kaydetmiştir. Leyleklere ayrı bir özen gösterildiğini belirten İrlandalı, "bir Türk evinin bacasına ahşap bir çerçeve yaparak leyleği adeta burada yuva kurmaya davet eder" şeklinde bir not düşmüştür (Walsh, 2021: 546).

1831 yılında İstanbul'a gelen ve yaklaşık bir yıl burada kalan Amerikalı doğa bilimci ve gezgin James Ellsworth De Kay, Türkiye'ye gelen cahil ve önyargılı seyyahların yazdıklarından dolayı kendisi dahil hemen herkesin İstanbul'a korku ve endişe dolu bir yolculuk yaptığını ifade etmektedir. De Kay notlarına başlarken, "*medeniyetten uzak bu ülkede paltonuzun altında mutlaka bir bıçak taşımalısınız*" şeklinde tavsiyelerin bulunduğu bu türden kitapların hem Türklerin kötülüklerini abarttığını hem de iyi yönlerini görmezden geldiklerini ifade etmiştir (De Kay, 2009: V).

İstanbul'da beklediğinden daha az köpek olduğunu belirten De Kay, bu hayvanların bazı seyyahların dediği gibi saldırgan olmadığını en ufak bir darbe karşısında acı acı havlayarak kaçtıklarını yazmıştır (De Kay, 2009: 59). Denizin üzerinin korkusuzca uçan kuşlarla kaplı olduğunu söyleyen Amerikalı gezgin, bunun sebebinin Türklerin merhameti olduğunu ifade etmiştir. Tahilla yüklü üstü açık teknelerde kuşların serbestçe beslenmesine fırsat verilmesine şaşırarak De Kay, bunu dünyada başka hiçbir yerde görmeyen çok olası olmadığını düşündü (De Kay, 2009: 71).

Türklerin hayvanlara gösterdiği merhamet karşısında Avrupalı seyahatçıların nasıl şaşkına döndüklerini anlatan De Kay, bu hususta anlatılacak her tür hikâyeye kolayca inanabileceklerini söylemektedir. Leyleklerin yuva yapmak için Rum ve Yahudi evlerine yaklaşmadıkları bilhassa Türklerin evlerini arayıp buldukları şeklinde anlatılan hikâyenin böylesi bir yakıştırma olduğunu belirtir (De Kay, 2009: 166). De Kay, Türklerin hayvanlara merhametli davranmasının altında yatan sebebin din olduğu kanaatindedir. Bu türden davranışların Kuran'da sık sık öğütlendiğini belirten Amerikalı yazar, Türklerin bu öğütlere uyması nedeniyle bu ülkeye gelen yabancıların sayısız güzel örneğe tanıklık ettiğini ifade etmiştir. Nitekim üzerleri açık tahıl yüklü teknelerden güvercinlerin paylarına düşeni almasına ses çıkarılmamasını dini bütün Müslümanların dinin emrine uymasına bağlar (De Kay, 2009: 270).

İstanbul'un ünlü konuklarından biri de Fransız yazar, şair ve siyasetçi Alphonse de Lamartine olmuştur. 1830 yılında çıktığı doğu seyahati çerçevesinde 1833'te İstanbul'u ziyaret eden Lamartine, kendisinden önce gelen pek çok seyahatçi gibi Türklerin hayvanların beslenmesi için kurduğu vakıflardan söz eder. Lamartine, sokaklarda içi su dolu kaplar olduğunu ve hayvanlar için sadaka verildiğini büyük bir memnuniyetle kaydetmiştir. Türkler aleyhine yazılan çok sayıda değerlendirmenin aksine Lamartine, "*Türkler bütün varlıklarla barış içinde yaşıyorlar; kediler, köpekler, kuşlar ve ağaçlara, Tanrı'nın yarattığı her şeye saygı duyuyorlar.*" ifadesini kullanmıştır (Lamartine, 1835: 307-308).

Fransız yazar Alexis de Valon 1842 yılında çıktığı doğu gezisi çerçevesinde İstanbul'a uğramıştır. Seyahati sırasındaki izlenimlerini edebiyat ve kültür dergilerinde yayımlayan Valon, Türkleri diğer milletlere nazaran dürüstlükleri nedeniyle övmüştür. İstanbul'da köpeklerin çokluğundan rahatsız olan Valon, onları hayatta tutan etkenin Müslüman dindarlığı olduğunu ifade etmiştir. Fransız seyahatçi, köpeklerin aşırı derecede çoğalması nedeniyle Sultan II. Mahmud tarafından 25.000 kadarının toplatılarak adalara gönderildiğini ancak açlıktan ölmeye başlayınca halktan gelen ısrarlara dayanamayan sarayın geri adım attığını ve köpeklerin muzaffer bir şekilde şehre geri döndüklerini anlatmıştır (Valon, 2015: 96).

Valon'dan bir yıl sonra İstanbul'a başka bir Fransız Gérard de Nerval gelmiştir. Mısır ve Suriye'yi gezdikten sonra İstanbul'a gelen Nerval Fransa'ya döndükten sonra seyahatini kitaplaştırmıştır. Nerval'in İstanbul'da üzerinde durduğu konuların başında köpekler gelmektedir. Aslında yazar Kahire'de de köpeklerin çokluğuna tanıklık ettiğinden manzaraya çok yabancı değildir. Kendisinden kısa bir süre önce İstanbul'a gelmiş olan vatandaş Valon'un köpeklerin adalara sürülmesi kararına Nerval de yer vermiştir:

Mısır'dan Suriye'ye gemiyle yolculuk ederken bir Ermeni bana, Sultan Mahmud döneminde, İstanbul'da köpeklerin, sokaklarda arabaların dolaşmasına izin vermeyecek kadar çoğaldığını; yırtıcı hayvan olmadıkları ve etleri de yenmediği için bu hayvanların öldürülemediğini ve de Boğaz'ın girişindeki ıssız adalara götürülmelerinin düşünüldüğünü söyledi. Bu hayvanların binlercesini kayıklara doldurmak gerekmişti ve başlarına neler geleceğini bilmeden yeni yaşama alanlarına ulaştıklarında, bir imam, kaçınılmaz bir zorunluluk karşısında kalındığı, öldüklerinde ruhlarının müminlere hınç duymaması gerektiği ve zaten tanrısal irade onların kurtulmasını istiyorsa, bunun mutlaka gerçekleşeceği konusunda bir konuşma yapmıştı onlara. O adalarda çok tavşan vardı; dolayısıyla başta köpekler anlamadıkları bu sözlere karşı çıkmamışlardı; ne var ki birkaç gün sonra açlıktan kıvrılarak İstanbul'dan duyulan iniltiye çıkarmaya başlamışlardı. Bu yürekler acısı protestodan üzüntü duyan sofu insanlar, zaten fazla Avrupalı gibi davranılmasından hoşlanılmayan Sultan'a ağır eleştiriler yöneltmişler; böylece köpeklerin geri getirilmesi konusunda emir verilmiş, bu hayvanlar da zafer kazanmış bir hava içinde medeni haklarına yeniden kavuşmuşlardı (Nerval, 2012: 349-350).

Gérard de Nerval köpeklerin nasıl beslendiğine de tanıklık etmişti. Büyükdere yolunda bir çayırdaki toplanan yüzlerce köpeğe askerler tarafından kazanlarla yemek verildiğini görmüştü. Askerlerin yedikleri yemeklerinden arta kalanlar köpeklerin sevinçle karınlarını doyurmasını sağlamıştı. Nerval bunun dışında vakıflar tarafından hayvanlar için cami ve çeşmelerin yakınlarında su yalağı yapıldığını belirtmiş ve bütün bunların sebebin köpeklerin sokakları çeşitli atıklardan temizlemelerine bağlamıştır (Nerval, 2012: 564). 1852 yılında İstanbul'a gelen başka bir Fransız yazar Théophile Gautier, çoğu kez insanlara acımasız davranan doğuluların hayvanlara karşı çok yumuşak olduğunu ve onları rahatsız etmekten kaçındıklarını dile getirmiştir (Gautier, 2018: 109).

Türklerin hayvanlara karşı hassasiyetine dikkat çeken isimlerden birisi de Fransız René du Parquet olmuştur. Osmanlı Bankasında çalışmak için 1863 yılında İstanbul'a gelen Parquet, İstanbul rehberi mahiyetinde bir günlük kaleme almıştır. Köpeklerin çokluğuna Paquet de dikkat çekmiş fakat hemen peşi sıra bir uyarıda bulunmayı gerekli görmüştür: "*Ne sokakları istila eden köpeklerden bir tanesine ayağını zın ucuyla dokunmanızı ne de güvercinlere taş atmanızı tavsiye etmem, zira Müslümanlardan çok sert tepki alırsınız.*" (Parquet, 2008: 16).

İstanbul'a ilişkin yazılan eserler arasında en bilinenlerden birini İtalyan yazar Edmondo De Amicis kaleme almıştır. 1874 yılında İstanbul'a gelen Amicis, seyahatini renkli bir üslupla kaleme almış ve seyahatnamesi kısa süre içerisinde İngilizce, Fransızca ve Almancaya çevrilmiştir.

Edmondo De Amicis, seyahatnamesinde önce kuşlardan daha sonra da adeta olmazsa olmaz köpeklerden bahsetmiştir. Türklerin çok sevip koruduğu sayısız kuş türünden dolayı İstanbul'un kendine mahsus bir neşesi olduğunu belirten Amicis, "*Korular, surlar, bahçeler, saraylar, her yer şarkı söyler, şakır, civılda her tarafta kanatların teması hissedilir*" der ve betimlemesine şöyle devam eder:

Serçeler evlere cesaretle girip çocuklarla kadınların ellerinden yem yer; kırlangıçlar yuvalarını kahve kapılarının üstüne, çarşı kubbelerinin altına yapar; sultanların veya şahısların hayratıyla beslenen sayılamayacak kadar çok güvercin sürüsü kubbelerin saçakları boyunca ve şerefelerin etrafında beyazlı siyahlı halkalar meydana getirir; martılar sevinçle uçuşur, binlerce kumru mezarlık servilerinin arasında sevişir; Yedikule'de kargalar öter, akbaba daire çizerek uçar; deniz kırlangıçları uzun diziler halinde Karadeniz ile Marmara arasında gidip gelir ve leylekler ıssız türbelerin kümbetlerinin üzerinde lak lak eder. Türkler için bu kuşların her birinin güzel bir manası veya hayırlı bir tesiri vardır: kumrular sevdaları korur, kırlangıçlar yuva yaptıkları evleri yangından muhafaza eder, leylekler her kış Mekke'ye hacca gider, deniz kırlangıçları müminlerin ruhunu cennete götürür. Böylece minnet hissiyle ve dindarlıkla Türkler kuşları himaye edip beslerler, kuşlar da onların evlerinin etrafında, denizin üstünde ve mezarların arasında şenlik eder. İstanbul'da, her yerde, insanın başının üzerinde, dört bir tarafında kuşlar vardır; şehre köy neşesi dağıtan ve ruhunuzdaki tabiat duygusunu durmadan yenileyerek içinizi serinleten civıl civıl sürüler size şöyle bir dokunup geçerler (Amicis, 2013: 110-111).

Amicis, kuşlardan sonra köpekleri anlatmaya başlar. Öncelikle İstanbul'da köpeklerin ne kadar çok olduğu ve Türklerin bunları ne kadar çok sevip koruduğu bilgisini tekrar eder. Bunun sebebi olarak da Kuran'ı gösterir ve Kuran hayvanlara karşı merhametli olmayı emrettiği için Türklerin hayvanlara bu şekilde davrandığı görüşünü paylaşır (Amicis, 2013: 116).

Türk halkının hayvanlara gösterdiği merhametin bir örneği olarak Nerval tarafından Sultan II. Mahmud devrinde köpeklerin adalara sürülmesini anlatır. Ancak Amicis'in anlatısında devrin Sultanı II. Mahmud değil Abdülmecid'dir. Halkın, köpeklerin geri dönmesiyle birlikte nasıl bayram ettiğini ifade eder (Amicis, 2013: 118).

İstanbul köpeklerinin en büyük özelliklerinden biri de sokaklarda, yol ortasında tembelce uyumaktır. Her tür hareket ve gürültüye rağmen saatlerce yerlerinden kalkmazlar. Köpeklerin yolun sahibi olduğunu söyleyen Amicis, bu açıdan da bir kıyaslama yapar: "Bizim şehirlerimizde atlar ve insanlar geçerken köpekler kenara çekilir ve yol verir. Burada köpekleri ezmek için insanlar, atlar, develer ve eşekler kavis çizerek geçer, yolu onlara bırakır." (Amicis, 2013: 118-119).

İtalyan yazar Edmondo de Amicis, uzun uzadıya köpeklerin sokakları nasıl parsellediğinden ve birbiriyle olan kanlı mücadelelerinden söz ettikten sonra Galata ve Pera'nın köpekleriyle İstanbul'un köpekleri arasındaki bir başka farkı anlatır.

Köpeklerin uğradıkları en büyük felaket ne açlık ne muharebe ne de sopadır, Galata ile Pera'da bir müddetten beri yerleşen gaddarca bir adettir. Ekseriya, gece, Peralılar cehennemî bir gürültüyle uyanıp yataklarından fırlayarak pencerelere koşuyor ve aşağıda, sokakta, hoplayan, zıplayan, deli gibi dönen ve kafasını duvarlara vuran korkunç bir köpek dansı görüyorlar; sabah, şafakta, sokak cesetten geçilmiyor. Gece çalışan mahalle doktoru veya eczacısı, köpek milleti tarafından rahatsız edilmek istemediği için zehirli et dağıtarak bir hafta başını dinliyor. Bu yüzden ve başka sebeplerden Pera ile Galata'da köpek sayısı devamlı olarak azalıyor; ama neye yarar! Bu zaman zarfında, İstanbul'da, Türk şehrinde, yiyecek bir şeyler bulamayınca kadar çoğalıp artarak yavaş yavaş karşı sahile göç ediyor ve muharebelerin, kıtlığın ve zehrin aile içinde meydana getirdiği boşlukları dolduruyorlar (Amicis, 2013: 121-122).

Türklerin köpeklere gösterdiği merhamete uzun süre tanık olan isimlerden biri de Dorina L. Neave idi. 1881'den 1907'ye kadar İstanbul'da yaşayan Neave, Türklerin adeta mukaddes saydıkları köpekleri aksak ve hastalıklı olsalar dahi öldürmediğini ve bu nedenle durmadan çoğaldıklarını yazmıştır (Neave, 1978: 16).

Dorina L. Neave, köpeklerden kurtulmak için uyguladıkları bir yöntemi ve bunun gülümseten sonunu şöyle anlatıyor:

O günlerdeki dertlerimiz arasında, sokak köpeklerinin getirdiği tehlikeler de vardı. Eve girip ekmek kutusuna dalıyorlardı; onları uzaklaştırmamız da imkânsızdı. Köpekler zarar verilemeyecek kadar dokunulmazlıkları olduğundan, Türkler onları öldürtmemizi önüyorlardı. Bu dertten kurtulmak için, uyguladığımız usullerden biri, parayla bir kayıkçı tutup, mümkün olduğu kadar köpeği karşı yakaya bırakmasını sağlamaktı. Fakat karşı yakadaki dostlarımız da yeni köpeklerin nereden geldiğini tahmin ettiklerinden, hastalıklı köpeklerini de ilave ederek, bu sefer bizim yakaya sevk ettirirlerdi (Neave, 1978: 157-158).

Köpeklerin sayısı çok fazla artınca toplatılıp adalara götürüldüğünden daha önce bahsedilmişti. Dorine L. Neave de binlercesinin toplanıp Hayırsız Ada'ya taşındığını anlatmıştır. Bu noktada Neave, "yaşlı Türkler, Anadolu'da göçebe atalarıyla birlikte dolaşmış olan köpekleri İstanbul sokaklarında görmezlerse ülkenin başına bela geleceğine inanıyorlardı" şeklinde ilginç bir anekdot paylaşmıştır (Neave, 1978: 159).

Sonuç

Türkler, özellikle İstanbul'un fethinden sonra Avrupa'da büyük bir korkuya sebep olmuş, kilise ve din adamlarının yaptığı propagandalar nedeniyle halk nezdinde adları hep zulümle anılmıştır. XVI. yüzyılın ortalarından XX. yüzyılın başına kadar yaklaşık 350 yıllık bir dönemde İstanbul'a gelen sayısız Batılı, katı önyargıların gölgesinde seyahatlerini kaleme almıştır. Türk milletinin gaddar, kan dökücü ve barbar olduğu yargısıyla Türk topraklarına adım atan birçok Batılı, duyduklarıyla gördüklerinin birbirinden farklı olması nedeniyle büyük bir şaşkınlık yaşamışlardır. Onları şaşkınlığa sürükleyen hususların başından hayvanseverlik mefhumu gelmektedir.

Alman, Fransız, İngiliz, İtalyan gibi farklı milletlerden seyyahlar hangi gaye ve önyargı ile gelirse gelsinler Türklerin hayvanlara gösterdiği sevgi ve merhamet konusunda benzer ifadeler kullanmışlardır. Resmî sıfatla gelenler, merak ve öğrenme arzusuyla seyahat edenler, Katolikler, Protestanlar, din adamları, askerler, doktorlar, eczacılar, kadınlar ve erkekler; seyyahlara ilişkin ne kadar farklı nitelendirme yapılırsa yapılsın hemen hemen hepsinde ortak nokta Türklerin hayvanlara gösterdikleri sevgidir.

Türklerin hayvanlara gösterdiği sevgi ve merhamet bazı seyyahlar tarafından anlaşılammış, yersiz ve gülünç bulunmuştur. Bunun yanında pek çok seyyah bunu İslam dini, Kuran ve Hz. Muhammed'in emir ve uygulamalarına bağlamıştır. Bilhassa kedi sevgisi sürekli İslam Peygamberi üzerinden izah edilmiştir.

Batılılar, Türklerin savaş meydanlarında silahlarını ne kadar büyük bir maharetle kullandıklarını biliyorlardı. Bu nedenle gözünü kırpmadan düşmana silah çeken bu insanların barış döneminde her tür canlıya karşı bu denli merhamet gösterebilmesini anlamakta güçlük çekmişlerdir.

Hayvanlara gösterilen merhamette süreklilik dikkat çekmektedir. 350 yıllık süre zarfında benzer örnekler tekrar tekrar işlenmiştir. Osmanlı Devleti kurulmuş, güçlenmiş, güçten düşmüş ve nihayet yıkılmıştır. Devlet teşkilatında, teknolojiye, eğitimde, mimaride sürekli bir değişim yaşanmıştır, ancak bu süre zarfında hayvanlara gösterilen merhamet değişmemiştir. 1786'da İstanbul'a gelen Elizabeth Craven, sokak ortasında uyuyan köpekleri rahatsız etmemek için Türklerin etraflarından dolaştığını söylerken 2020 yılında o insanların torunları yine köpekleri rahatsız etmemek için köpeklerin etrafından dolaşmaktadır. Değişen şey at yerine şimdi trene biniliyor olunmasıdır.

Günümüzde tüm medya organlarında hayvanlara yönelik şiddet konuları alan ve herkesin içini burkan haberlere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu tür haberleri okuyan, duyan herkes toplumun adeta cinnet geçirdiği, "kendisi hariç" neredeyse herkesin hayvanlara zulmettiği duygu-

suna kapılmaktadır. Oysa haber değeri taşımadığı için haber bültenlerinde, gazete sayfalarında kendisine yer bulamayan hayvan sevgisi içeren sayısız örnek eskiden olduğu gibi yine hayatın içinde sessizce yaşanmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Amicis, E. d. (2013). *İstanbul (1874)*. (çev. B. Akyavaş), Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Baron De Tott, (t.y.). 18. Yüzyılda Türkler. Tercüman 1001 Temel Eser.
- Wratislav, W. (1996). *Baron W. Wratislav'ın Anıları*. (çev. M. Süreyya Dılmen), Boyut Matbaacılık.
- Breüning, H. J. (2020). *Breüning Seyahatnamesi Doğu Ülkelerine Yolculuk; İstanbul 1579*. (çev. S. Türkis Noyan), Kitap Yayınevi.
- Busbecq, O. G. D. (2011). *Türk Mektupları, Kanuni Döneminde Avrupalı Bir Elçinin Gözlemleri (1555-1560)*. (çev. D. Türkömer), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Casti, G. B. (2019). *Bir İstanbul Seyahati 1788*. (çev. A. Tunç), Cinius Yayınları.
- Coşan, L. (2012a). 16. Yüzyılda Almanların Türklerden Korunmak İçin Yazdığı Dualar Tanrım Bizi Türklerden Koru. Yeditepe Yayınları.
- Coşan, L. (2012b). *Kiyamet Alâmeti Türkler*. Yeditepe Yayınları.
- Craven, E. (1939). *1786'da Türkiye*. (çev. R. E. Koçu), Çığır Kitabevi.
- De Kay, J. E. (2009). *1831-1832 Türkiye'sinden Görünümler*. (çev. S. Atamaz Hazar), ODTÜ Yayıncılık.
- Dernschwam, H. (1992). *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü*. (çev. Y. Önen), Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Du Loir, C. (2016). *Du Loir Seyahatnamesi, IV. Murad Döneminde Bir Fransız Seyyahın Maceraları*. (çev. M. Daş), Yeditepe Yayınları.
- Eravcı, H. M. (2010). *Avrupa'da Türk İmajı*. Çizgi Kitabevi.
- Eyice, S. (1970). Elçi Hani. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 24, 93-130.
- Gautier, T. (2018). *İstanbul, Dünyanın En Güzel Şehri*. (çev. N. Yiğitler), Profilo Kitap.
- Gravina, F. (2004). *İstanbul'un Anlatımı*. (çev. Y. E. Canpolat), Yapı Kredi Yayınları.
- Guer, J. A. (1746). *Moeurs et Usages des Turcs*, I. Merigot and Piget.
- Kumrular, Ö. (2005). "Köpekler ve Domuzlar Savaşında Kanuni'nin Batı Siyasetinin Bir İzdüşümü Olarak Türk İmajı". *Dünyada Türk İmgesi*. Kitap Yayınevi, 109-127.
- Lady Montagu. (2004). *Doğu Mektupları*. (çev. M. A. Erginöz), Ark Kitapları.
- Lamartine, A. d. (1835). *Souvenirs, Impressions, Pensées et Paysages, Pendant un Voyage en Orient (1832-1833)*, III. Libraire de Charles Gosselin.
- Lanza, F. F. (2005). "Habsburg-Osmanlı Rekabeti Bağlamında 16. Yüzyılda İspanya'da Türk İmajı". *Dünyada Türk İmgesi*. (çev. K. Ulusoy, haz. Ö. Kumrular), Kitap Yayınevi, 87-107.
- Löschburg, W. (1998). *Seyahatin Kültür Tarihi*. (çev. J. Traub), Dost Kitabevi.
- Lubenau, R. (2016). *Reinhold Lubenau Seyahatnamesi, Osmanlı Ülkesinde, 1587-1589*, I. (çev. S. Türkis Noyan), Kitap Yayınevi.
- Neave, D. L. (1978). *Eski İstanbul'da Hayat*. (çev. O. Öndeş), Tercüman 1001 Temel Eser.
- Nerval, G. D. (2012). *Doğu'da Seyahat*. (çev. S. Hilav), Yapı Kredi Yayınları.
- Olivier, A. (2016). *18. Yüzyılda Türkiye ve İstanbul*. (haz. A. Kaplan), Köprü Kitapları.
- Özsüer, E. (2019). *Türkokratia Avrupa'da Türk İmajı*. Kronik Kitap.
- Parquet, R. D. (2008). *İstanbul'da Bir Yıl*. (çev. S. Canbolat), Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Schweigger, S. (2004). *Sultanlar Kentine Yolculuk 1578-1581*. (çev. S. Türkis Noyan), Kitap Yayınevi.
- Schwoebel, R. (2013). *Hilâlin Gölgesinde Rönesans'ta Türk İmajı (1453-1517)*. (çev. E. B. Özbilen), Yeditepe Yayınevi.
- Şahin, G. (2007). İngiliz Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumunu ve Türk İmajı. Gökkubbe Yayınları.
- Thévenot, J. (2014). *Thévenot Seyahatnamesi*. (çev. A. Berktaş), Kitap Yayınevi.
- Valon, A. d. (2015). *Abdülmecit Döneminde Türkiye, Doğu'da Bir Yıl*. (çev. İ. Yerguz), Say Yayınları.
- Walsh, R. (2021). *İrlandalı Bir Vaizin Gözüyle II. Mahmud İstanbul'u*. (çev. Z. Rona), Kitap Yayınevi.
- Wittman, W. (2011). *Osmanlı'ya Yolculuk 1799-1800-1801*. (çev. B. Dişbudak), ODTÜ Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- Güneş. (22.01.2020). Üşüyen sokak köpekleri Marmaray'a sığındı <https://m.gunes.com/yasam/usuyen-sokak-kopekleri-marmaraya-sigindi-1056462> İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Koleksiyonu, Sultan II. Abdülhamid Albümü. (http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?te=&lm=IUNEKABDUL Erişim Tarihi: 15.02.2020.)
- OBA (Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi) Salt Research. (<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/194378> Erişim tarihi: 15.01.2020)

Structured Abstract

From the beginning of the 14th century, the Turks began rapidly expanding their lands against the Christian states. As a result of this expansion and growth, Istanbul was conquered in 1453. The conquest of Istanbul caused great fear in Europe, and the Europeans engaged in intense propaganda to protect the existing structure against the common enemy Turks. Due to the propaganda activities led by the church, the "the Turk" expression turned into a cruel and bloodthirsty figure.

The peak of the Ottoman Empire's power during the reign of Suleiman the Magnificent led to increased activities against the Turks in Europe. This time, when the writings of Martin Luther, the founder of the Protestant sect, identifying them with the devil, was added to this, the "common enemy," "enemy of religion" identity of the Turks was reinforced.

Since the reign of Suleiman, the Magnificent, many Europeans began to travel to the Ottoman lands to get to know the Turks they were curious about. During these travels, although some acted with prejudice against the Turks, many travelers had the opportunity to see the Turks closely, who respected everything created by God, especially animals.

Busbecq, the ambassador of the Holy Roman German Emperor Ferdinand I, who came to Istanbul in the second half of the 16th century, and the German traveler Hans Dernschwam, who came to Istanbul in the same period, could not hide their astonishment at the compassion that the Turks showed to cats, dogs, and birds. Holy Roman Emperor II. The Protestant preacher Salomon Schweigger, who came to Istanbul in the entourage of Rudolf's ambassador Joachim Freiherr von Sintzendorf, had difficulty understanding the Turks' giving of fried meat and liver to cats and dogs as alms. It is understood that the Protestant preacher was caught between what he saw and the propaganda texts after getting to know the Turks closely. Again, Emperor II. Reinhold Lubenau, a pharmacist in Istanbul in the entourage of Rudolf's ambassador Bartholomeus Petz, shared many examples showing that the Turks treated animals well and vehemently opposed those who mistreated them.

Clauser du Loir, who came to Istanbul in 1639 in the entourage of the French ambassador, praised the Turks for the compassion they showed to animals. Du Loir found it amusing that there were salaried servants in Istanbul to look after animals and provide food. Another French traveler, Jean Thévenot, stated in his travel book that hundreds more examples could be given after talking about the foundations established for feeding cats and dogs, the wealthy leaving money to bakeries and butchers to feed the animals.

The Ottoman Empire entered the 18th century with great difficulties. The Karlowitz Agreement, signed in 1699, caused a severe loss of credibility and also caused the Westerners' fears of the Turks to disappear to a large extent. Increasing travels towards enlightenment in this century caused more travelers to Ottoman lands. Lady Montagu was one of the famous travelers who came to Istanbul in the 18th century. Lady Montagu, the wife of the British ambassador to Istanbul, Edward Wortley Montagu, mentioned the interest that Turks show, especially in birds, in her letters to her relatives. Stating that some bird species are shown religious respect, Lady Montagu wrote that storks that migrate in the fall are thought to go on pilgrimage and that these birds are loved more than others.

One of the names that gave information about the dogs of Istanbul was Baron de Tott. Baron de Tott, who came to Istanbul as the translator of the French ambassador in 1755, found it quite strange that the Turks, whom other travelers mentioned with admiration, fed cats and dogs with the liver. British traveler Elizabeth Craven, who came to Istanbul in 1786, also emphasized the abundance of stray dogs filling the streets and the compassion the Turks showed to them. Elizabeth Craven was surprised that the Turks were walking around them to avoid disturbing the dogs lying in the middle of the street. Spanish sailor Federico Gravina, who came to Istanbul in 1788, could not hide his astonishment at the giving of alms to dogs, the establishment of a hospital for them, and the distribution of food in front of the mosque at certain hours. The Spanish sailor wrote that the Turks showed particular respect to the storks, which they believed to be sacred, and that they considered killing these animals a great sin.

Irish Robert Walsh, appointed as a priest in the British embassy in Istanbul in 1821, thinks that the Turks were too insensitive to show love to a person like him. But this time, the same person appreciates the Turks for the love they show for animals. Walsh recorded with great astonishment that the Turks put water receptacles in the streets for stray animals, the rich bought bread and meat for dogs, and even a thick and soft type of bread specially baked for dogs in bakeries. Walsh, who accused the Turks of being cruel without hesitation, had difficulty understanding the compassion shown towards animals.

American naturalist and traveler James Ellsworth De Kay, who came to Istanbul in 1831; French writer, poet, and politician Alphonse de Lamartine, who came to Istanbul in 1833; French writer Alexis de Valon, who came to Istanbul in 1842; French writer Gérard de Nerval, who came to Istanbul in 1843, French René du Parquet, who arrived in 1863, talked about the compassion that Turks showed to animals. The Italian writer Edmondo De Amicis, who came to Istanbul in 1874, stated that Istanbul has its joy because of the numerous bird species that Turks love and protect. Describing the dogs after the birds, Amicis explained the abundance of dogs and how much the Turks loved them and showed the Qur'an as the reason for this. It believes Turks treated animals this way because the Qur'an commands us to be merciful towards animals.

Dorina L. Neave was one of the names who witnessed the Turks' compassion for the dogs for a long time. Neave, who lived in Istanbul from 1881 to 1907, wrote that the Turks did not kill the dogs, which they regarded as sacred, even if they were lame and diseased, and therefore they bred without stopping.

Ek 1.
Soğuk hava nedeniyle Marmaray İstasyonu'na sığınan köpekler (Güneş, 2020)

Ek 2.
İstanbul'un Köpekleri (İÜ, Nadir Eserler Koleksiyonu, Sultan II. Abdülhamid Albümü).

Ek 3.
İstanbul'un Köpekleri (İÜ, Nadir Eserler Koleksiyonu, Sultan II. Abdülhamid Albümü).

Ek 4.
XIX. yüzyılın sonlarına doğru İstanbul'dan bir görüntü (Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, Salt Research, AHTUR0178).

Ek 5.
Türklerin hayvanlara verdiği sadakayı gösteren bir çizim (Guer: 1747).

Ek 6.
Köpeklere ekmek veren dervişler (İÜ, Nadir Eserler Koleksiyonu, Sultan II. Abdülhamid Albümü).